

TRÍPTIC CASOLÀ

(RETAULE POÈTIC)

MIQUEL PERIS SEGARRA

SOCIETAT CASTELLONENCA DE CVLTVRA
BIBLIOTECA DE CONTEMPORANIS.—XXXII

TRÍPTIC CASOLÀ
(RETAULE POÈTIC)

MIQUEL PERIS SEGARRA

**TRÍPTIC
CASOLÀ**
(RETAULE POÈTIC)

CASTELLÓ DE LA PLANA

M. CM. LXXVIII

D'aquesta edició de
TRÍPTIC CASOLÀ

se n'han tirat 1.030 exemplars,
30 dels quals numerats de l'1
al 30, — que no es posen a la
venta —, sobre paper verjurat os
d'Oliva i Boada, i els restants,
sense numerar, sobre paper os
d'edició, de Torras Doménech

Depósito Legal CS. 46-1978

I. S. B. N. 84-00-03745-6

Al fantàstic món dels xiquets

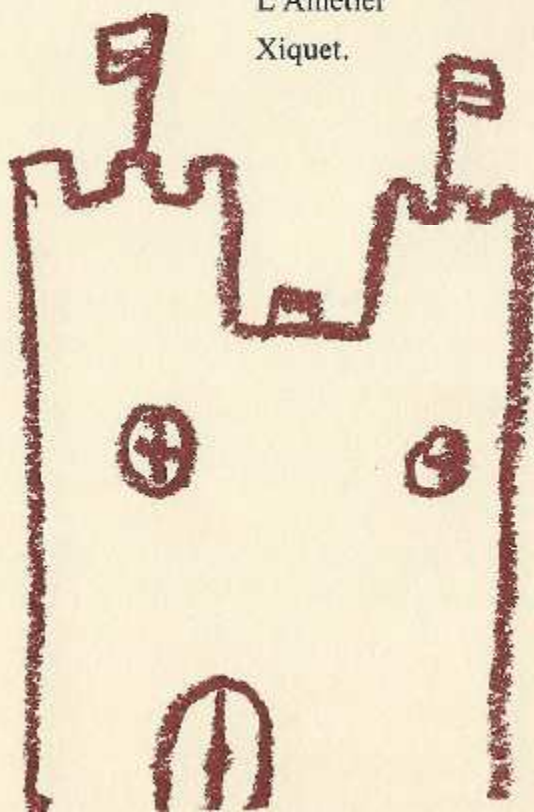

DIBUIXOS: Xiquets 6 - 7 anys E. G. B.

I.—CASTELLÓ DE FADRELL

Poeta
Princep
L'Olivera
L'Ametler
Xiquet.

A Maria Teresa Barrachina

POETA. L'hereu del fermós Ducat de Fadrell
és a la muntanya caçant rabosins
sense por al fred, a l'aigua ni al vent.
Va eixir ja fa dies del seu Castell Vell
per volar a doll, com pel firmament
gaudeixen tothora lleugers teuladins.

Ombregen talaies remorosos pins;
amanyagant foies, la vella olivera
i el sec ametler. El trempat donzell,
cercant una font pels feréstecs camins,
s'atura de sobte: Vora una drecera
fa un llarg parlament amb dos arbres vells.

PRÍncep. Dis-m'ho, olivera d'arrugada pell,
no estàs ja cansada del dur treballar?
Tens molt poques fulles i et manquen cimals;
ets ja ben malmesa, com el vell Castell
que es passa sa vida al cim d'un tossal
guaitant la serena blavor de la mar.

OLIVERA. Sí, fillet, sóc vella; però, què puc fer?
No tinc ja ningú; m'he quedat a soles

ací a l'erm bancal de l'aspra muntanya,
amb la companyia del sec ametler,
rugosa, pansida, m'ig morta, gelada,
només amb la joia del vol de terrerols
que, de matinet, al fil de l'albada,
plenes de corruixes mamprenen el vol
dient-nos bon dia, foradant les boires
de blanc cotó-en pèl, lleugera flassada
que de nit ens tapa, — falòries —,
obrint els camins per on vindrà el sol,
el fadri daurat que a l'olivereta
i al vell ametler ens dóna el caliu
per passar l'hivern, calor de la llar
bressol de l'enyor de la juvenesa,
dels amors llunyans de l'ombrós estiu...
Llavors, melangiosos, finim per plorar.

PRÍncep. I tu, ametleret, què em vols dir, no res?

AMETLER. Que l'hivern, senyor, cada any és més llarg;
les nits mai no acaben i els dies són curts
i, gràcies, que sempre està al meu costat
la vella olivera. Com jo m'alço tard
als jorns de l'hivern per ser malaltús,
em dóna recer son brancam pelat.

Si fóra més jove amb ella em casava;
com treballaria de ferm, a destall.
Mes ara, senyor, som els dos tan vells;
de menjar, casolana escudella
i les boquimolles sopetes amb all,
no mai botifarres de l'ample budell.

POETA. I aquel jovenall, l'esforçat donzell,
com tenia el cor més bla que la bresca,
tan sucós i dolç, com si fos de mel,

se'ls va endur tots dos al seu Castell Vell,
ben prop de la mar, oberta finestra
farcida de blau, la color del cel.

I al millor recer del jardí ducal
a l'olivereta i al vell ametler
en un cara-sol tornen a plantar,
on viuran tranquils. Per un finestral
reben el caliu d'un sol mariner
que tots els matins desperta a la mar...

XIQUET. Vols dir-nos, poeta, què li va passar
al trempat donzell?

POETA. Una matinada
l'hereu del fermós Ducat de Fadrell
amb més de cent moros, valent, va lluitar.
Ben de matinet, en rompre l'albada,
l'aïllada espasa del forçut donzell
va matar molts moros, quasi més de cent.
Ell també va caure, sense gemegar,
com li pertocava per cabdill valent.
I a l'ombra volguda del seu Castell Vell,
sa blanca animeta a Déu va volar.

I reblit de glòria, al cel se'n va anar
amb la lleugeresa d'un vol d'oroneta
que, cercant l'amor, vola juganera
quan desperta el cor dormit del poeta,
quan de blaus s'enjoia jove primavera,
seguint vells camins oberts a la mar...

Xiquets i xiquetes: Nostra pairal llar
per sempre serà el lloc de Fadrell.
El malmés Castell que està a la muntanya
el va fer el Duc per guaitar la mar,

per bé defensar la gent hortolana
 d'aquells sarraïns que amb goig van matar
 son volgut fillet, malaurat donzell.
 Si botifarró ve de botifarra
 també de carrer vindrà carreró
 com ve guitarró del nom de guitarra:
 «XICOTET» castell vol dir CASTELLÓ,
 el cap i casal de tota la Plana!

II.—LA CONLLOGA

Poeta
Rei Barbut
Infantona
Príncep Mec
Príncep Ruc
Tombatossals
Arrancapins
Tragapinyols
Bufanúvols
Cagueme
Garxolí del Senillar
Tossal Gros
Penyeta Roja
Ressò
Cor.

Versió poètica de «Contalles de la terra» de Pasqual Tirado

A Ferran Badal.

PRELUDI ÈPIC

POETA Fa molts anys, moltíssims anys,
quan els gegants eren parits
pels clivells de les cingleres...

COR. Penyeta Roja, donzella,
i Tossal Gros, jovencell,
gaudien l'amor novella
sota l'ombrós oratgell.

L'AMOR

TOSSAL GROS. El sol se'n va deixant-se enceses roses;
la lluna plena farà brollar sa plata.
Desfullaré ma lírica poncella?
Estic fruint la serenor d'un somni!

COR. Pastoret, què tens?

TOSSAL GROS. Deler de muntanya.
Vull cercar la flor
que desitja el cor
quan l'abril s'afanya.

COR. Pastoret, on vas?

TOSSAL GROS. Quan l'abril s'afanya,
per curar la flor
i enflocar-me el cor,
vaig a la muntanya.

COR. Pastoret, què fas?

TOSSAL GROS. Sóc a la muntanya.
Vull collir la flor
que enflaira el meu cor
quan l'abril s'afanya.

COR. Pastoret, d'on vens?

TOSSAL GROS. Quan l'abril s'afanya
pels camins del cor,
vinc de la muntanya
de collir la flor.

COR. Sortós pastoret
que és a la muntanya
pel goig de l'antull
que delcra el cor.
Dalt, a l'espadanya,
cerca, cura i cull
la novella flor
quan l'abril s'afanya.

POETA. Jo no tinc cap flor
per guardar-me al si.
Collirà el meu cor
la de romaní?

EL NAIXEMENT

COR. Esclata la tempesta bufant la gregalada,
els llamps i les centelles encenen l'horitzó,
cormulls de negres formes falquen el firmament,
com ànimes en pena, fantasmagòrics pins
en dansa espiritada, amb música de trons.

I s'obren les aixetes del cel plovent a cànters,
abatollant-se roden pels cingles els cantals,
davalla l'aigua roja pels màrgens i barrancs:
De l'entramena dura de la Penyeta Roja,
— mireu-lo com s'aixeca —, ha nat un ferm gegant.

RESSÒ. Tombatossals, tossals, tossals...!

L'ALBADA

PENYETA ROJA. Nin, ninet, ninoi, ninó!
Dorm-te, fill meu, fes soneta,
dorm i somnia, infantó.
On tindràs millor guardó
que al pitral de la mareta?

Nin, ninet, ninoi, ninó!
Si el pare et comboia el bres
perquè faces dormideta,
voràs que bonic l'adreç
que ha encomanat la mareta.

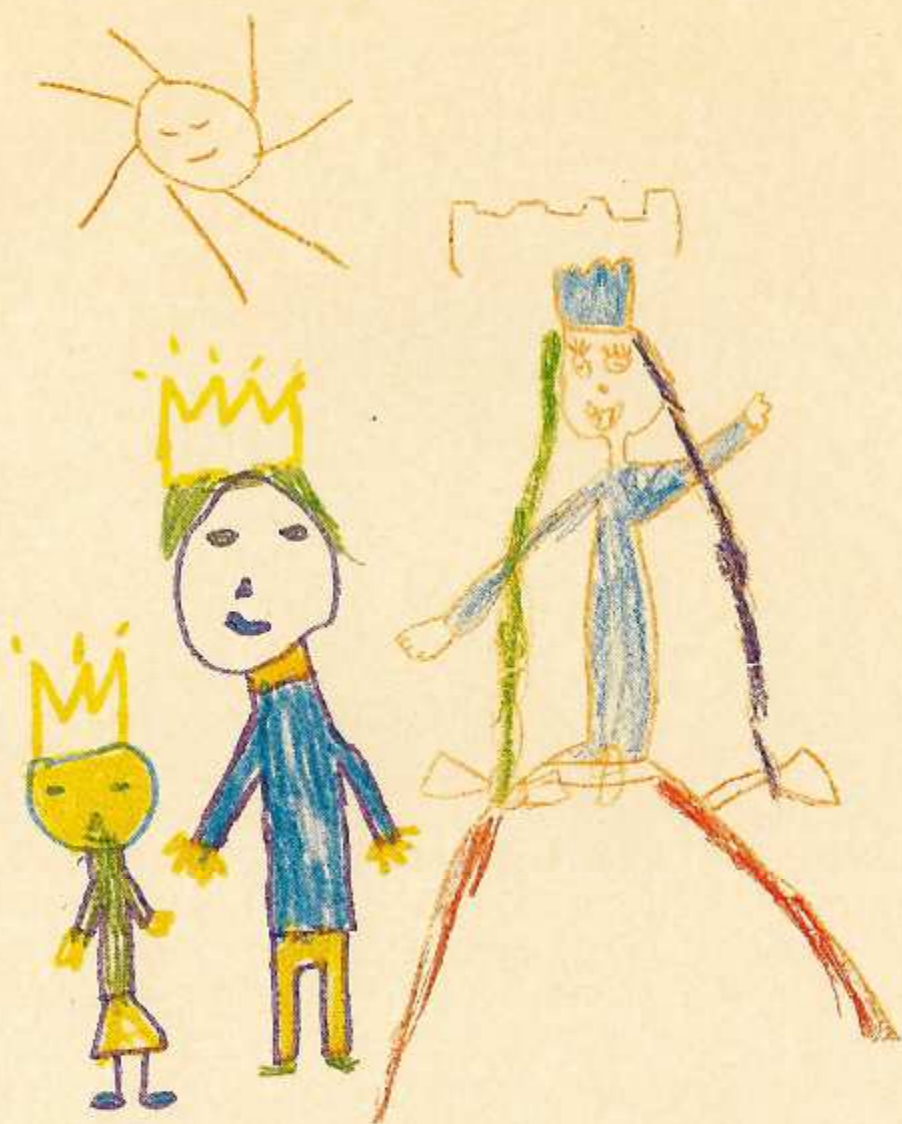
Nin, ninet, ninoi, ninó!
Els llençols seran de fil,
d'estamenya la manteta,
el fus l'oratgell d'abril.
Qui brodarà? La mareta!

Nin, ninet, ninoi, ninó!
I perquè tinga un joguet
el seu fillet, la mareta
li farà un voladoret
enflocant-li una canyeta.

Nin, ninet, ninoi, ninó!

LA CORT DEL REI BARBUT

- POETA. Cormejava un tossalet
el palau del Rei Barbut.
Era vidu, sa muller
fa molts anys va perperir
d'un enfit de codonyat.
El seu terme era un ermàs;
les collites, margallons,
argelagues i piteres.
Només tenia dos fills
i una bonica infantona...
- REI BARBUT. Veniu, fillets benivolguts,
el pare vos vol parlar.
Com jo ja em trobe molt vell,
desitge descarregar
el pes del govern del regne
i el terme vull repartir:
Anem a tirar palletes.
- PRÍncep MEC. A palletes? Per què no
a la sort de l'encisam
amb oli, vinagre i sal?
- PRÍncep RUC. I no seria millor
amb allò del confitet
roget dins d'un baület?

*Només tenia dos fills
i una bonica infantona...*

- REI BARBUT. Prou d'embolics, a palletes!
El pare encara és el Rei.
- POETA. I agafant dues llenquetes
de fenàs, les va amagar
dins del puny mostrant les puntes.
- REI BARBUT. Qui dels dos traga la llarga,
el rodal de vora mar;
la curta el de la muntanya.
- PRÍncep MEC. M'ha tocat el Senillar!
- PRÍncep RUC. Meu és l'ermàs de la Mola!
- REI BARBUT. I per a tu, filla meua,
guarde un jovenàs trempat
i... els millors consells del pare.
- INFANTONA. Potser siga el secallós
Garxolí del Senillar?
- REI BARBUT. Més voldria eixe pollós
que mira contra el govern;
no, filleta, no, serà
el més estrenu vassall
que amb dos sarpallons farà
d'aquest ermàs, regadiu:
El gegant Tombatossals.
- RESSÒ. Tombatossals, tossals, tossals...!

LA CONLLOGA

- TOMBATOSSALS. Cavallers de Sant Cristòfol:
Un missatger m'ha portat
una lletra de convit
del pobre i vell Rei Barbut.
Vol que anem; ens ha llogat.
- CAGUEME. Ai Senyor Rei, Senyor Rei
que t'abilles de burell
amb la capa apedaçada
i el nas corbat i vermell!
- TOMBATOSSALS. Mil-hòmens, tin més respecte
o et fotrè una mantinada.
Ja ho sabeu, demà a trenc d'alba
hem d'estar tots amanits.
La colla pel Rei Barbut
i pel patró Sant Cristòfol!
- COLLA. Vitol!
- POETA. I a l'endemà, quan l'estel
rodolava cap amunt
pregonant la rossa albada,
estava el carro enganxat:
El tossal de la Galera
amb dos núvols de cavalls!
- COR. Quan va despertar-se el gall,
un matí de primavera,
enlairat terrabastall
i el ressò de la Galera.
- RESSÒ. Tombatossals, tossals, tossals...!

*Veniu, fillets benvolguts,
el pare vos vol parlar...*

LA COLLA AL PALAU DEL REI

REI BARBUT. Què és això, quina remor
davalla el Coll de la Mola?

.....

TOMBATOSSALS. Senyor Rei ja sóc ací,
tirorirorirorí!
La palla i les garrofes
per al seu roci
que les golerics
les vull per a mi.

REI BARBUT. Tombatossals, benvingut
a la cort del Rei Barbut.

TOMBATOSSALS. I la Infantona, Senyor?

REI BARBUT. Ara estarà pentinant-se.

TOMBATOSSALS. I els seus fills, hereus del regne?

REI BARBUT. De segur que estan jugant
al tres en ratlla o al flendi.

TOMBATOSSALS. Sortosos ells, qui poguera!

REI BARBUT. Però digueu, caporal,
qui són eixos homenots?

TOMBATOSSALS. Aquest és Arrancapins.

ARRANCAPINS. Jo tinc més força que quatre
mil quaranta-dos rocins.

REI BARBUT. I aquell homenàs panxut?

- BUFANÚVOLS.** Sóc Bufanúvols, Senyor,
 i mane del temps tothora.
 Si vol que ploga, plourà.
- REI BARBUT.** No fill, que tinc la saó
 que pertoca al margalló.
 Quan vinga el temps de les figues
 paleres ja et cridaré.
- BUFANÚVOLS.** Vosté mane, Senyor Rei.
- REI BARBUT.** I aquest altre camallut
 que està més prim que una anguila?
- CAGUEME.** Jo sóc Cagueme, Senyor.
 Només faig allò que puc.
- REI BARBUT.** I eixe cara de fogassa
 que sembla molt vergonyós?
- TRAGAPINYOLS.** Senyor Rei, Tragapinyols,
 el més fartó del reialme.
 Jo menje de tota mena
 de fruits: Albercocs, bresquilles,
 prunes, dàtils i lledons.
 Després surten els pinyols
 per on pot imaginar-se.
- REI BARBUT.** Bé, jovenalla, molt bé;
 estic content de vosaltres.
 No sabeu cap cançoneta
 per fer eixir la Infantona?
 Com encara està fadrina
 la malcoren les corruixes.

Consellers del Rei Barbut

COLLA.

Dalt d'un pi
hi ha un moli
on repica el tamborí.
Va a la una,
va a les dos,
va a les tres,
va a les nou,
herba seca per al bou.
El bou i la vaca
rosequen l'estaca
i el pare vicari
s'ha comprat un relicari,
de que sí,
de que no
diu Vicent
del guitarró.
Vicent, Vicent
els bous se'n van
a la Font del Periquet,
matarem un pardalet
siga d'or, siga d'argent,
que ixca la Infanta de repent...!

POETA.

I d'un rebot va aparèixer
la Infantona. Esparverada
en vore aquell desficiaci,
va voler revacular
per amagar-se a sa cambra.

INFANTONA.

Quina llanda de tonada!

REI BARBUT.

Vine ací, filleta meua,
no tingues por del gegant
que del pare és gran amic
i caporal d'eixa colla
que ha de capgirar les terres

secatives d'aquest regne,
fent-lo ric i esplendorós...

TOMBATOSSALS. Així serà, Senyor Rei;
vosté ho mana i es farà.

CAGUEME. Només deixarem uns pocs
margallons per fer graneres.

TOMBATOSSALS. Calla tu, destarifat;
Goberna-set-cases, mut.

POETA. De sobte, fortíssim tro;
un llunyà terrabastall
de pressa anava acostant-se...

BUFANÚVOLS. No s'esglaiem, majestats;
són els nuvolencs cavalls
que avaloten desficiosos.

REI BARBUT. No tenim més que parlar;
si voleu, podeu deixar-nos.

TOMBATOSSALS. Salut i pau, Rei Barbut.
Fins prompte, rossa Infantona!

POETA. I els blaus ulls de la Infantona,
— ja guanyada pel gegant —,
s'aclucaren en un somni
tendral i esperançador.
Perdent-se el ressò d'un crit:

RESSÒ. Tombatossals, tossals, tossals...!

COR. Abans d'anar-hi a la cova,
el gegant, somniador,
vol junyir-se a la blavor
que l'ora d'abril sostova...

TOMBATOSSALS I LA SIRENA DE LA MAR

- POETA. Una nit de lluna plena,
somniava a vora mar
embruixat pel sospirar
falaguer d'una sirena...
- TOMBATOSSALS. Benamada sirena
de la blavosa mar,
regina encisadora...
- CAGUEME. Caporal, massa me'n dónes;
de segur t'han embruixat.
- ARRANCAPINS. Calla, Cagueme badoc,
eixe bequelló que tens.
- TRAGAPINYOLS. Pega un bufit somordet
i desperta'l, Bufanúvols.
Potser estarà patint.
- BUFANÚVOLS. Deixeu-lo somniar,
cervells eixamorats.
Vosaltres què sabeu
allò que veu en somnis?
- TOMBATOSSALS. Idolatrada aimia:
Ací et faré un pinar!
- CAGUEME. Heu vist què bé raona?
- TOMBATOSSALS. Què feu, estaquirots?
Anem a treballar;
amics, a la mampresa.
D'allà, d'aqueil cormull
on mana Garxolí,

d'arrel, arrancapins;
tu bufa i fes que ploga,
ens manca la saó.
Sense esme traga i traga
pinyols i més pinyols
i guaita les contrades.
Jo vaig a arrabassar.
I tu, Cagueme, mira.

GARXOLÍ A TOMBATOSSALS: GUERRA I GAIATO

POETA

Quatre hòmens cavalcant matxos,
quan el sol bada les pedres,
s'aturen vora la fonda
cova de les Meravelles.
Davant, un gomfaroner
amb un gomfaró que deia:
«Garxolí a Tombatossals:
Fermaler, guerra i gaiato».

CAGUEME.

Rosegó, amaneix el llom!

POETA.

Valgue'm Déu, i quin desori!
I refregant-los pels nassos
un cartell fet per Cagueme,
el gomfaroner i herauts
a la força van llegir:
«Garxolí del Senillar,
la filla del Rei Barbut
amb tu ja no es vol casar
per secall, garxo i pollut»
Allò va arribar al vero.

Ho has entés bé, Garxoli...?

Quatre bufecs i el garbí
va tornar-se tramuntana.
Amb còmica escarotada
els matxos giraren cua,
i allà se'n va l'embaixada,
gomfaroner i cartell,
rodolant, a fer la mà...!

LLUITA A MONTORNES

- POETA. El gegant, molt afanyós
d'arrabassar més i més,
no respectava mollons
ni fites de senyoriús...
- REI BARBUT. Com tinc d'anar contra aquell
que està capgirant el regne
convertint-lo en un jardí?
I respecte a la Infantona,
en sinagües no es ficava.
Ho has entés bé, Garxolí?
Així que està tot parlat:
Des d'ara trenquem palletes.
- POETA. I arrancant-se un platejat
cabell del cap, d'un bufit,
satisfet, el féu volar...
Un dia, de bon matí,
la conlloga del gegant
encimbellava el tossal
que prop del castell s'aixeca...
- TOMBATOSSALS. Cagueme, fes el canut
amb els punys tancats i mira.

- CAGUEME. Veig un estol de guerrers
a cavall i a peu, senyor,
encuirassats. Moltes llances
lluents i banderoles...
- TOMBATOSSALS. Que Sant Cristòfol ens valga;
cadascú faça la d'ell.
Brula el caragol, Cagueme.
- ARRANCAPINS. Unfla els bocins, Bufanúvols.
- TRAGAPINYOLS: Arrancapins, encodola'ls.
- BUFANÚVOLS. Afermat, Tragapinyols?
- CAGUEME. Arruixa que plou, arruixa.
- POETA. I el gegant, amb una fona
feta de dues tressetes
i una pell de rabosot,
va encertar amb un codol
el portaló de l'entrada,
obrint-lo de bat a bat...
.....
I en un racó del Castell
de Montornés, ja assolat,
trobaren En Garxolí
com si fóra un prim amb panses:
Amb el rostre ben reblit
de pinyols de pruna clàudia.
El Duc de la Polseguera,
tremolós i enfarinat,
amagat a la pastera.
I l'esquallós cavaller
Baró del Pla de les Vaques,
com una lloca banyada...

Tots tres, en mig de la plaça,
demanen perdó donant-li
llurs termes al Rei Barbut
i a Sant Cristòfol tres vítols.
Tres patades del gegant
al copró dels boquimolls,
els féu garrejar enlaire.

COR. Els tres, des de fa molts anys,
per defugir batzegades,
llunyans d'aquestes contrades
plegant fem cerquen llurs guanys.

EL CONVIT DEL REI BARBUT

POETA. No havien passat molts dies
d'aquella gloriosa feta,
quan el Rei, per agrair-la,
va trametre al caporal
lletra de prec, convidant-los
a d'ell i a la seua colla...

TOMBATOSSALS. Au, companys, ara abilleu-vos
amb els millors guarniments
i drapets de la caixeta
que el Rei ens ha convidat.

POETA. Dolçaines i tabalets,
en vore la polseguera
del carro del galifant,
començaren a enlairar
la marxa del Rei Barbut.

REI BARBUT. Alça't, puntós cavaller,
jo sóc ací l'agraït.

TOMBATOSSALS. Senyor Rei, el que hem fet, res.
Déu farà que aplegue el dia
que d'ací puguem baixar
a poblar aqueixa plana
que ara estem arrabassant.

INFANTONA. Senyor pare, meus germans,
molt estimats cortesans,
cavallers de Sant Cristòfol:
La tasca no ha arrematat
mentre aquell estol d'illetes
que s'albiren allà lluny,
on la blavor de la mar
i l'atzur del cel combreguen,
no s'afegesquen al regne.
Vós, caporal arriscat,
vós que heu xafat la guitarra
a poderosos senyors,
seríeu determinat
a començar la conquesta?

TOMBATOSSALS. Senyora, rossa Infantona:
Ni jo ni els meus tenim por
i la vostra voluntat
de repent serà complida.
Les Illes seran ben nostres!

POETA. I adreçant-se als seus companys,
va demanar-los parèixer.

COLLA. Quan tu digues, caporal;
nosaltres sempre amanits.

CAGUEME. Visca la unitat del regne
del bo i beneit Rei Barbut!

COLLA. Visca!

POETA. I, de seguida, a fartar.
Allí no mancava res;
botifarres del budell,
llonganisses amb tomata,
pa blanc, xulles, coca amb molles,
bresca amb mel i pa de figues,
prims, cocs, tortells i llenguets,
fins que el mussol va meular.
Després, a escampar el poll.

COR. La bassa del vell molí,
vora la Font de la Reina,
testimoni de la feina
d'un disbarat gegantí...!

LA CONQUESTA DE LES ILLES

POETA. Sols una nau, — i de sort —,
amb caires de bergantí.
Les altres semblaven caixes,
pasteres i fins taüts.
De veles, els blancs llençols
de l'aixovar de la Infanta.
Manava la «Caporala»,
amb l'almirall gegantí
i els homenots de sa colla...

TOMBATOSSALS. Vaixells a la mar, Cagueme.
Fes brular el caragol.
Bufanúvols, oratgell.

POETA, I per la sèquia de l'Obra,
a solcar la blava mar...

- COR. La Vela enamorada
del jovencell garbí,
sorolla, passionada
son ball de tremolí.
- El Vent, a cau d'orella,
— per jove i per ardit —,
rondina a la donzella
son ventaller neguit...
- POETA. Ja s'acostava la nit...
- ARRANCAPINS. Mariners, oli als fanals;
assegureu els taulons
i codols a l'aigua, aire!
- TOMBATOSSALS. A dormir, a descansar
que demà hem de matinar.
- BUFANÚVOLS. Sant Cristòfol, empareu-nos
i pregueu que demà ens pille
el Senyor ben confessats!
- POETA. L'cnamorat caporal
la va passar en un fil,
sense cloure les parpelles.
I quan la fosca esbargia
donant-li pas a la llum,
va agafar el caragol
fent-lo brular tres vegades.
Bufanúvols amanit
està per bufar de ferm.
I de dos bufecs arrima
l'estol de vaixells i naus
cap els estalons marins...

- ARRANCAPINS. Ja s'albiran moterons;
són columbrades les Illes...!
- CAGUEME. Bategem-les, caporal?
- TOMBATOSSALS. Perquè han estat columbrades
es diran «Les Columbres». Tu, Bufanúvols, aferma't,
la Ferrara ja està prop.
Tragapinyols, amanit;
guarda'm bé la retirada.
- TRAGAPINYOLS. Confie en mi, caporal;
ací tinc cent sacs d'ametles.
- POETA. Vers l'Illa i escuadrinyar
les marineres contrades,
la conloga se'n va anar...
- TOMBATOSSALS. Què és, Cagueme, eixe soroll?
- CAGUEME. Han fet peixet, caporal.
- TOMBATOSSALS. Qui s'ha posat en salmorra?
- CAGUEME. El Duc de la Rabassota
i el Senyor de la Borrassa.
- TOMBATOSSALS. Pregarem a Déu per ells;
avant, cap a la Ferrara.
- POETA. Tot ho van escorcollar;
embadocat, ni un renoc.
D'unes brancades mataren
uns conills de colorins
per ofrenar-li a la Infanta...

- TOMBATOSSALS. Anem a l'altra, potser
que ací no visca ningú.
- POETA. Ja són a la Carallot.
De sobte veren tres caps
guaitant per un boqueró
i amb una soca ben llarga
Arrancapins va furgar...
- CAGUEME. Eres home o furga, xc?
I són aquests els farons
homenots de Columbretes?
- POETA. Llavors feren llarg rosari
de filisteus gemegons
i cap a la «Caporala».
Mascarat i Senyoreta
van caure sense glapir.
Sols restava la Colibre.
Capficat i neguitós
l'almirall guaitava entorn...
De sobte una ferma pluja
de llosmos i de codols!
- TRAGAPINYOLS. Vinguen sacs de pinyols prèsscs;
d'ametles, ataquincu-me!
- BUFANÚVOLS. Aigua i vent, vingau de pressa!
- POETA. Més de cent mil filisteus
i moltes abelles, moltes,
van fer que allò arrematara
com ball de Torrent; a fosques,
a fosques i a fiblonades,
perquè se'ls va fer de nit...
-

*I són aquests els farons
homenots de Columbres?*

A l'endemà de matí
només la nau «Caporala»;
les altres al fons d'un frau.
I quina estesa i barreja
de filisteus i cristians...!

TOMBATOSSALS. I a Cagueme, l'heu trobat?

ARRANCAPINS. Caporal, jau ací estés.

POETA. Cagueme, quasi escapçat,
fet a pèntols, allí estava.
I el ploraren tots plegats...

BUFANÚVOLS. La Infantona de collons...!

TOMBATOSSALS. Alcem veles, a la cova!

REMAT

REI BARBUT. Poble meu, poble volgut,
des de hui s'ha arrematat
el regnat del Rei Barbut.
Ací teniu la Infantona
i aquest Príncep d'Aragó,
els hereus del meu reialme.
La colla del gegantí
caporal, una il·lusió
meravellosa dels hòmens.
Tots tenim prou d'una mica
d'Arrancapins i Cagueme,
i dels altres, si més no.
Ara el meu darrer consell:

Tombatossals, tossals, tossals...!

Tombatossals, tossals, tossals...!

III. - BETLEM DE «LA PIGÀ»

Poeta	Astròleg
La Pigà	Levita
Angel Perot	Coll de Pato
Josep	Masseo
Maria	Joano
Jaume	Herauts
Melxor	Patges
Gaspar	Poble
Baltasar	Pastorets
Herodes	Angelets
Beates	Xiquets
Sant Miquel	Dimonis

Convidats d'honor:
Rei Barbut i família.
Tombatossals i sa colla.

En record dels nostres casolans betlems. Maria dels Ximets combolava el del forn de la «Sinyo» Tomasa al carrer de la Moreria; la «Sinyo» Quiqueta, —la Pigà—, el del Forn del Pla.

A Matilde Salvador

I

ROMANÇ NADALENC

BRANCAL. *Campanes. Dolçaina i tabalet*

POETA. Per ser de la soca,
per castellonenc,
faré, — hui pertoca —,
romanç nadalenc.

Repic de batzoles, ressò de tabals,
per tota la volta de vila i ravals.

Per una drecera
que porta a la vall,
alçant polseguera
corria un cavall.

XIQUET I. Qui serà aquell vell
de cabells com l'or?

XIQUET II. Aquell és Melxor!

POETA. Per l'assagador
que baixa a la mar,
s'albira un camell.

XIQUET III. Serà el de Gaspar!

XIQUET IV. I el Rei Baltasar?

POETA. Al fil de l'albada
ja estava a Canet
amb una gentada
gelant-se de fred.
Tots volen menjar
la figa albardada
per beure un doset.
Per tota la volta de vila i ravals,
repic de batzoles, ressò de tabals.
Els tres Mags d'Orient
ja són al Pinar.
Amb quatre argelagues
s'han fet l'esmorzar:
Xulletes torrades
en rústega llar
i botifarretes
del budell cular.

XIQUET I. Després?

POETA. Cavalcades
pels camins del cel,
— la cua entre cames —,
darrere un estel.

XIQUET II. Davant va Melxor!

XIQUET III. Seguint-lo, Gaspar!

XIQUET IV. Mireu el tresor
del Rei Baltasar!

POETA. Són els missatgers
 d'un regne eternal,
 enguany, pregoners
 de Nit de Nadal.
Repic de batzoles, ressò de tabals,
per tota la volta de vila i raval.

XIQUET I. Se'n van!

POETA. Que se'n vagen;
 nosaltres quedem
 menjant-nos les figues,
 bevent aiguardent.

XIQUET II. Mongetes tancades
 dins d'un perolet,
 molt escarotades
 fan riure al Xiquet.

XIQUET III. Per fer-se més bones
 i anar recte al cel,
 s'enfloquen, — són dones —,
 guarnint-se de mel.

POETA. Soroll de cassoles,
 nades, torrons,
 panolles, fioles,
 versets i cançons.

XIQUET II. Visca la gatzara
 i el terrabastall.

XIQUET IV. Fins una atzavara
 va a Missa de Gall!
Per tota la volta de vila i raval,
repic de batzoles, ressò de tabals.

II

NIT DE NADAL

LA COMBOIANTA

LA FIGÀ. Cavallers, sóc la Figà,
fadrina manifassera
prima com una granera
que serveix a un capellà.
Com l'any passat ací estem
per festejar el Xiquet
que esta nit naix a Btlem
sense tindre por al fred.
Sabeu qui és?

TOTS. Jesuset!

LA FIGÀ. Ací voreu l'angelet
a recer d'un ase guít
i escalfat per un bouet.
Xiton, silenci, cap crit,
perquè si me'l desperteu
jo vos promet que anireu,

— i sense sopar —, al llit.
Cavallers, molt bona nit.
De seguit començarà
el Betlem de la Pigà...!

TOTS. Vitoll!

L'ÀNGEL PEROT

Nadala dels xiquets

XIQUET I. Ací diuen que esta nit,
ací diuen que esta nit
ha nat un Déu infinit.

TOTS. Qui t'ho ha dit?

XIQUET I. Un àngel que va volant,
un àngel que va volant
i al Xiquet va pregonant.

TOTS. No serà tant!

XIQUET I. Mireu pels camins del cel,
mireu pels camins del cel
quina llum fa aquell estel.

TOTS. Va a contrapèl!

XIQUET I. Mireu-lo com s'ha aturat,
mireu-lo com s'ha aturat
i una cova ens ha mostrat.

- TOTS. Tots al forat!
- ANGEL PEROT. Escolteu-me, jovenalla,
abans de cercar la llum
que sense fer foc ni fum
s'engronsa en un bres de palla.
- VEU. Això serà una gaiata?
- XIQUET II. Calla, ja has posat la «pata»!
- ANGEL PEROT. Vaig a fer-vos la contalla
del Fill de Déu humanat
que esta nit al món ha nat
d'una virginal donzella
més blanca que la poncella
de primaveral esclat.
- XIQUET I. Som tot orelles, digau,
a escoltar som amanits.
Xe, xiquets, prou ja de crits;
podeu parlar, si vos plau.
- ANGEL PEROT. Sóc portaveu d'un missatge
que el Pare Etern m'ha donat,
— pau i bona voluntat —,
per al terrenal llinatge.
A redós nostre el paisatge
hui d'alegria s'ha encés
per lleugerar-nos del pes
del pecat que a l'infern duu,
perquè tots, — eixe, jo i tu —,
ens llibertem de l'ermatge
que fins d'ara ens ha corprés.

Aleluia

COR. Aleluia, aleluia...!
Glòria a l'enlairat Senyor
Rei del cel i de la terra,
que ha permès que la desferra
puga albirar la blavor.
Aleluia, aleluia...!
A seguir tots l'argentat
camí que ens mostra l'estel
i vorem l'amo del cel
per sa mare amanyagat.
Aleluia, aleluia...!
El nin somriu catifat
d'esbarzer i romeguera,
dolor i goig, primicera
ofrena de creuclavat...!
Aleluia, aleluia...!

ANGEL PEROT. Pau per a tots; jo me'n vaig
a cavalcar la planura
i pregonar la plaïra
que dorm sota l'encés raig.

COR. Aleluia, aleluia...!

LA PIGA. Què feu ja ací, estaquirots,
què feu tan embadocats?
De pressa, aneu tots plegats
o portareu calpissots.
I eixe que fa mandonguilles
no tindrà més peladilles!

JOSEP I MARIA DEMANEN HOSTATGE

- JOSEP. Tira'm la clau, amic Jaume,
ací baix fa molt de fred.
Maria espera un xiquet
i no tinc on recerar-me.
- JAUME. La dona hui m'ha deixat
sense clau i ben tancat.
Per què no vas cap a l'horta?
Potser trobes una porta
més enlairada i decent;
per culpa de l'aiguardent,
sense figa i albardat!
- JOSEP. Bona nit, destarifat;
ja et contaré el naixement.
- JAUME. Aferma't que bufa el vent.
- JOSEP. A la pau de Déu, bufat.
.....
- POETA. El vent udola. La nit,
fosca com gola de llop.
I pel camí de la Costa,
baixant cap al pla, columbren
el mas Torreta d'Alonso...
- JOSEP. Preguem l'ajut masover;
per caritat, empareu-nos!
- MASOVER. Amics, ho sent; no pot ser.
El senyor d'Huguet no està
i el forn tampoc per a rosques.
Qui em diu que no sou carlistes?

JOSEP. Mala gentola, tot tropa;
jo sóc d'arrel lliberal.

MASOVER. Allà baix, a la marjal,
bé trobareu alqueries
on viuen els hortolans.
No vull fer més bogeries
perquè sóc gat escaldat.

JOSEP. T'agraïm la voluntat.
Bona nit, siga amb tu Déu.

MASOVER. Ell vos empare, germans.

POETA. Gelats borrallons de neu
esborraven la drecera.
La bonica primavera
de Maria, somniava
amb el seu fillet nonat...

Nadala primerenca

COR. Sota l'empar de la nit
freda com una nevera,
l'adolescent bressolera
comboiava un dolç neguit.

A la seua ombria
cap nin no ha niat.

Si ella és l'aimia,
Déu serà l'amat...!

Sota l'empar de la nit
la fosca de blaus s'omplena.

L'amor maternal alena
de sublims delers reblit.

A la seua ombria

cap nin no ha niat.
Si ella és l'aimia,
Déu serà l'amat...!
Sota l'empar de la nit,
mentre la verge somnia,
un raig de l'estel teixia
la flassada del bres buit.
A la seua ombria
cap nin no ha niat.
Ella serà aimia,
Déu serà l'amat...!

JOSEP. Marjaler, bon pit, bon cànem.

MARJALER. Déu vos guarde, pelegrí.
Mal temps pregona l'oratge.
Què voleu?

JOSEP. Volem hostatge.

MARJALER. L'única cambra que tinc
està plena de codonys.

JOSEP. Quina dissort, rebotons!
Maria, farem camí.

.....

JOSEP. Déu amb tots, bon llaurador.

LLAURADOR. Siga el seu nom beneït
pertot arreu, vianants.
Què cerqueu per aquests plans?

JOSEP. Hostatge per una nit.

LLAURADOR. On aneu?

JOSEP.

A Castelló.

LLAURADOR.

Està en voltar el cantó;
en dos bots allí estareu.
Bona nit vos done Déu.

JOSEP.

Adéu, llaurador, adéu.
Gràcies pel vostre guardó.

CONLLOGA DE PASTORETS

PASTORET I.

Què es veu allà al capdamunt,
al cim d'aquella muntanya?

PASTORET II.

Sembla que siga el Bartolo,
el Montjoliu mariner
que s'ha encés com una falla.

PASTORET III.

Marededéu, quanta flama,
pobres frares del Desert!

PASTORET II.

Jo vull tornar-me'n a casa.

PASTORET I.

Calla, temoruc, tens por?
Jesús vetlla per nosaltres.
I vosaltres, què em dieu?

Nadala dels pastorets

COR.

Mare, al Bartolo jo no vull pujar
que han tirat un «misto» i s'ha encés el pinar.
Ja pugen els frares a apagar els pins
i de Benicàssim colles de veïns.

Tocant les batzoles, un frare ensopit
 que ara és versolari a Sant Esperit.
 Resson de campanes s'escampen al vent;
 toquen «a rebato» fent crida de gent.
 Mare, al Bartolo jo no vull pujar
 que han tirat un «misto» i s'ha encés el pinar.
 Miracle, miracle, comença a nevar;
 el foc ja s'apaga. Companys, a ballar!

PASTORET I. Xe, valent, dona'm la bota
 que el sopar m'ha donat set.

PASTORET II. De vi no en queda ni gota.

PASTORET III. Reviscolem eixe foc
 i ballarem una jota,
 així se n'anirà el fred.

PASTORET II. Borinots, i per què no
 el Ball de les Panderetes?
 Es nostre, més casolà.

PASTORET III. Fes repic de castanyetes
 i jo tocaré els palets.

PASTORET II. A ballar, no és nit de plets.
 Pel comboi de la bugà
 del Betlem de la Pigà...!

Ball de les panderetes

.....

Nadala de la crida

Pastorets, veniu,
voreu un estel
que dorm al caliu
de l'Ama del Cel.
La nit tremolava
gelada de fred.
Damunt de la palla
jau nu Jesuset.

Bonic angelet,
pels camins del cel
li porta al Xiquet
llesquetes amb mel.
Veniu tots, veniu
i qui ha nat voreu.
Mirant-se'l, s'enriu
la Marededeu.

Es ros com l'albada,
tan blanc com la neu,
més dolç que la veu
que té l'estimada.
Sa mare filava,
el fillet dormia,
son pare vetllava
i la neu caïa.

Veniu tots, veniu,
vorem el Xiquet
que, dormint, somriu
gelant-se de fred.

III

CAP A BETLEM

CACAUETS I TRAMUSSETS

COLAU. Cacauets i tramussets...!
 Estan calentets...!
 El cacauero...!

Nadala del cacauero

COR. Colau, amb una flassada,
 tremolós i desganat,
 amb l'ànima ben gelada
 vol vendre cacau torrat.

 Nou fills a casa ha deixat
 dormits i amb la panxa buida.
 Ell, pel carrer, fa la crida
 per vendre cacau torrat.

 Al mal temps fent bona cara
 perquè el Fill de Déu és nat,
 Colau crida i fa gatzara
 i no ven cacau torrat.

- COLAU. Cacauets i tramussets...!
Estan calentets...!
El cacauero...!
- MASSEO. Bona nit, amic Colau.
On vas si és nit de Nadal?
- COLAU. Vaig a guanyar-me el jornal.
- MASSEO. N'has venut molts?
- COLAU. Ni un quinzet.
- MASSEO. Mesura'm mig almudet.
- COLAU. A vore si et faran mal;
amb un quart en tindràs prou.
- MASSEO. Recera't ací, ja plou.
Vols dir que està calentet?
- COLAU. Tasta'l i voràs, morral.
- MASSEO. Ja estàs embrutant el bastó
i et fotré amb el guitarró.
- COLAU. Mira, per aquell cantó
ja aguaita un municipal.
- MASSEO. Va anant i pegant collades?
De segur és Coll de Pato.
Vaig a amanir el gaiato
perquè és bròfec a vegades.
- COLAU. I darrere unes beates
del cor de Sant Nicolau.

MASSEO. Que no soltaré unes rates
que duc dins d'esta caixeta?

COLAU. No faces cap malifeta;
esta nit és nit de pau.
On festejaràs la festa?

MASSEO. Tinc un pollastre de llesta
torrat al forn, tomateta,
i de torrons un cafís.

COLAU. I per a després?

MASSEO. París
esclatat a un perolet.
Soparé a Casa Romero.
Allí faré topadeta
amb Ximet de Beniteta
i Miquelet de Panero.

COLAU. Bé quedaràs satisfet.

MASSEO. Que passes la nit feliç.

COLAU. Cacaucts i tramussets...!
Estan calentets...!
El cacauero...!

POETA. Masseo tropeça i cau
eixint d'aquella caixeta
tres ratolins. Quin soroll,
Marededéu! Les beates
del cor de Sant Nicolau,
en vore córrer les rates
se'n pugen a les cadires
arremangant-se els vions,

mentre Coll de Pato sua
auijant-les amb la granera.
L'auditori, embadocat,
segueix l'acció divertit.
I la Pigà, riallera,
fa el numeret que pertoca...

LA PIGÀ. Això només passarà
al Betlem de la Pigà...!

TOTS. Vítol!

COR DE BEATES DE SANT NICOLAU

Nadaleta de les beates

COR. A la coveta
d'un llogaret,
una mareta
mira un xiquet.

En la nit santa,
vora la llar,
la mare canta
fent el sopar.

A la voreta
de la cançó,
fa dormideta
ros infantó.

A l'altra vora
mufa un bouet.
Jesús no plora,
jau dormidet.

I la bafada
d'un ase guit,
és la bressada
del nin dormit.

A la nit santa,
— Nit de Nadal —,
tothom li canta
vora un portal...!

L'OFRENA DEL POBLE

Cançó de bres

JOSEP. Calla, collonot,
 que la mare no et farà una coca!

COR. Perquè dorga el meu fillet
 i mai no tinga plorera,
 vull fer-li un bres d'un pinet
 del Barranc de la Teixera.

De teix hi serà el coixí,
d'espígol la coixinera,
màrfega de romani
i els llençolets de falguera.

MARIA. Calla, carallot,
 que ton pare cridarà a un frarot!

Perquè estiga calentet
quan el nin dorga sa albada,
de llana d'un anyellet
jo li faré la flassada.

Cardada a l'Esquilador,
la filaré a Vistabella.
La teixirà un teixidor
de colorins, a Morella.

COR. Calla, collonot,
 que la mare no et farà una coca!
 Calla, carallot,
 que ton pare cridarà a un frarot!

LA PIGÀ. Ai, Quiqueta la Pigà
 està molt redespagà...!

XIQUET. On has posat el bouet?

LA PIGÀ. El pobre està ben malet!

XIQUET. I la burra de Perdiu?

LA PIGÀ. Hui l'han soterrada al riu;
 amb una pell ha esvarat...

XIQUET. Està clar; s'ha escagassat!

LA PIGÀ. Però, què passa al carrer?

JOANO. Xe, Quiqueta, qui ha de ser?

LA PIGÀ. Si és Joano el mariner!

JOANO. També els hòmens de la mar
 Nadal volen festejar.
 Tot el Grau hui cantarà
 al Betlem de la Pigà...!

Nadala dels mariners

COR.

A voreta de la mar
la Maradedéu cantava.
Mentre el Xiquet somniava
recerat pel dolç bressar

Ros de panolla,
rovellet d'ou,
pètal d'on brolla
gota de rou...!

A voreta de la mar,
Josep, somrient, vetllava
l'afany d'atzur que filava
la randa d'un somniar.

Blanca poncella,
lleu gessamí,
rosa novella
del meu jardí...!

A voreta de la mar
la Marededéu brodava
una cançoneta blava
com el cel del Senillar.

Vela llatina,
quiet somniar,
vol de gavina
pel ribamar...!

A voreta de la mar,
un xiquet, una mareta,
i la nostra nadaleta
fent pregó d'un alborar...!

LA FIGÀ. Xe, Joano, això és cantar.
Qui t'ha fet cixa lletreta?

JOANO. Un fadrí que és mig poeta,
el Senyor de l'Algepsar.

LA FIGÀ. Ara en eixir, la Tomasa
vos donarà carabassa.

JOANO. Carabassa ben torrà
al Betlem de la Figà...!

TOTS. Vitol!

Dansa del pastor

.....
.....

JOSEP. Pastoret, d'on vens?

PASTORET. De la muntanya, de la muntanya.

JOSEP. Pastoret, d'on vens?

PASTORET. De la muntanya, de vore el temps.

MARIA. Quin temps fa?

PASTORET. Plou i neva, plou i neva.

MARIA. Quin temps fa?

PASTORET. Plou i neva i nevarà.

- LA PIGÀ. Ara li faran l'ofrena
els xiquets i les xiquetes.
Què li porteu al Xiquet
que hui ha nat a la coveta?
- PASTORET. Jo, les sopetes amb llet.
- PASTORETA. Jo, de mel, una gerreta.
- PASTISSER. Perquè jo sóc pastisser,
un plat de madalenetes.
- LLAURADORETES. I nosaltres, un dossier
de boniques nadaletes.
- MASOVERET. Jo per ser masoveret,
un ramell de timonet
collit a la Madalena.
- LLAURADORET. Un cabàs de tarongetes
de l'hort de Rafalafena.
- FEMATERET. Jo, Quiqueta, no duc res.
- LA PIGÀ. Acosta't, dona-li un bes...!
De pressa, xiquets, de pressa,
que els Reis, cavalcant camells,
ja venen per Benadressa...!
I tu què li dus, xiqueta?
- XIQUETA. Lledons, lledons i un canut.
- VEU. Pas a la «Sinyo» Senteta,
la millor botifarrera
que tenim a Castelló...!

- ALTRA VEU. Però tenen molt de greix
i les fa de budell d'aca,
és millor la «Sinyo» Paca...!
- BOTIFARRERA. No callaràs, castanyut!
- CARAGOLERA. Un saquet de caragols
i flor de carabassera.
- LA FIGÀ. Tant si ho vols com si no ho vols,
com pertoca a «La Vilera».
- MASOVER. D'arboços un cabasset
per fer més dolç el Xiquet.
- HORTOLÀ. Ací tens eixe cofí
de figues seques, Maria,
collides a l'alqueria
que tinc vora l'Almudí.
- VEUS. Tantarantan que les figues són verdes,
tantarantan que ja maturaran...!
- MANOBRE. Olivetes del cuquello,
negretes, del secalló,
de la tenda de «El Pinello»,
la del carrer Caperó.
- BENICASSIERO. Ací tens eixe tonell
de vi dolcet: Moscatell!
- FRAROT. D'un convent de Figueroles
jo li duc unes batzoles.
- LA FIGÀ. Xiquetes, quin esmorzar
tindrem demà de matí.

- BEATA. Les sobres per a dinar.
- LA FIGÀ. Marededéu, quina estessa;
reina, quina arreplegà.
- DESCARÀ. Podràs pagar la despesa
teua i la del capellà...!
- POETA. Quiqueta, més descarà,
de gaidó fa postureta
pegant-se palmada al cul.
- TOTS. Vítol!
- LA FIGÀ. Enguany no veig margallons
amb la cabota pelà?
- VEU DE DONA. Que tens desitjos, Figà?
- LA FIGÀ. Veste'n a collir codonys,
bequeruda descarà...
- MAREDEDÉU. ... a rodolons
per la punta dels dits,
codonys collits...!

Nadala dels codonys.

- COR. Al sequiol, margevorer,
d'herbatge voraviat,
fita l'horta el codonyer
per donar-nos codonyat.
- Anem a collir codonys
per a l'infantó que és nat.

Portem-li'n quatre sarions
que el Xiquet vol codonyat.

A collir codonys
a rodolons
per la punta dels dits,
codonys collits...!

La cassola està al foguer
i el codony ben ensucrat.
El pare, manifasser,
omple plats de codonyat.

Jesuset ja s'ha dormit
després de llepar-ne un plat
que un angelet s'ha engolit.
Que bo estava el codonyat.

A collir codonys
a rodolons
per la punta dels dits,
codonys collits...!

ELS REIS AL PALAU D'HERODES

GASPAR. Jo sóc Gaspar, Senyor Rei.
Vull que em digau, — si ho sabeu —,
on ha nat el Fill de Déu.
Vull ofrenar-li un tresor
a un xiquet de cabells d'or.

HERODES. I jo que em sé, desgarrat,
on eixe xiquet és nat.

Xoc, corrocotxoc...!

MELXOR. Vaig cercant el Rei de Reis.
Ací hi ha qui el coneix?

HERODES. Jo no conec a ningú;
ací, de Rei, només u.

BALTASAR. Un estel ha pregonat
que el Nostre Senyor ha nat.

HERODES. Cavallers busca-raons,
aneu-se'n allà als botons.

LA PIGÀ. El Fill de Déu ara està,
al Betlem de la Pigà...!

TOTS. Vítol!

BALLET DELS ESPERITS INFERNALS

POETA. I els esperits infernals
ballen els nanos a Herodes,
aconsellant-li que mane
acapolar els infants.

NANOS. Corrocoixoc,
ací estem fent el badoc...!
Corrocoixoc,
ací estem fent el badoc...!
Corrocoixera,
tira'm una pera,
tira'm una pera
i un albercoc...!
Xocorrocoixoc,
xocorrocoixoc...!

- HERODES. Que vinga el lletraferit
que al cap porta cuquerolla
i a la mà duu un llarg canut.
- SOLDAT. S'està menjant tres plats d'olla
però vindrà tot seguit,
encara que sedegós.
- HERODES. Que li aventen el meu gos
i sortirà d'un bufit.
Eixos tres Reis m'han fotut.
- ASTRÒLEG. Mana'm, Senyor, aci estic.
- HERODES. Estava bona l'olleta?
- ASTRÒLEG. L'olla de carabasseta
sempre és bona, Senyor Rei.
- HERODES. Ara que tens ple el budell
beu d'eixa canterelleta
d'aigua de la Rabassota.
- ASTRÒLEG. Senyor, sí que està fresqueta.
Estic millor que la sota
de bastos sense jugar.
- POETA. I el panxa grossa d'astròleg,
ben fart d'olla de la Plana
i d'ensapar-se abeurant,
va musicar un llarg rot.
- HERODES. Massa me'n dones. Profit.
Estic fet un embolic.
Què veus, dis-m'ho, a la colla
dels estels que lluu la nit?

- ASTRÒLEG. Senyor, un Déu infinit.
- HERODES. Ja te'n pots anar, panxut.
Ara que isca el llarguerut.
- LEVITA. Què vol Vostra Majestat?
- HERODES. Tu que coneixes les lleis,
és cert el que han dit els Reis?
- LEVITA. Sí, Senyor, ho has encertat.
Ja no menjaràs perdius
ni lluiràs ceptre d'or.
Un reialme de blavor
davalla com l'aigua als rius.
- HERODES. Això no pot ser, palletes.
Que vinguen els meus soldats
i tots els xiquets hui nats
que vagen a fer punyetes.
- LA FIGÀ. La degolla no es farà
mentre visca la Figà...!
- TOTS. Vítol!

CANÇÓ DE BRES

- MAREDEDÉU. Si segueixes sent tan puça
no seré ta bressolera;
no sigues, fill meu, tan quera
que cridaré al moro Muça.
- LA FIGÀ. El fillet de la mare
no té soneta.

- MAREDEDÉU. Dorm-te que vindrà un frare
molt manegüeta.
- LA PIGÀ. El xiquet, que és un corcó,
no vol afermar-se al pit.
I somriu xuclant-se el dit:
Que bordet és l'infantó...!
El fillet de la mare
no té soneta.
- MAREDEDÉU. Dorm-te que eixirà un frare
d'eixa caixeta.
- LA PIGÀ. La mare l'endinsa al bres
que al xiquet li ha fet son pare.
- MAREDEDÉU. No, fill meu, no vindrà el frare.
- LA PIGÀ. Mireu com li dóna un bes.
El fillet de la mare
ja s'ha dormit.
Ha tingut por al frare
o està pansit?

L'ADORACIÓ DELS REIS

- POETA. Sota un raig de blava llum
està dormint el Xiquet.
Tot silent. Vetlla Maria.
Sant Josep trencava el son
i Quiqueta se'ls mirava.
De sobte, al lluny, la dolçaina
i el ressò del tabalet.
- VEU. Quiqueta, ja estan ací;
vénen pel carrer d'Amunt...!

- POETA. Ferm abatoll de campanes,
 — Tòfol, Vicent i Maria —,
 i l'avalot del soroll
 que fa la cavalleria
 dels personatges reials.
- LA FIGÀ. Tomaseta, obre la porta;
 fes-la obrir de bat a bat...!
- POETA. Endavant l'Angel Perot
 portant a la mà una canya
 i, encimbellant-la, l'Estel.
 Darrere, tres angelets.
 Després d'ells, six homenots
 brulant caragols marins,
 fan via a la cavalcada
 dels gomfaroners que enlairen
 els gomfarons dels tres Reis,
 amb altres nou cavallers
 guaita-espattes dels Senyors.
 Trempats patges amb coixins
 domassats i les ofrenes
 de l'or, l'incens i la mirra.
 Plomalls als capells, floquets,
 guarniments de colorins,
 i a la fi els vells Mags d'Orient
 més llusts que un braç de mar:
 Melxor, Gaspar, Baltasar...

Nadala castellonenca

Vingau, fem soroll,
 vingau tots, vingau,
 que és nit d'abatoll
 la Nit de la Pau.

Com corren les tarongeres
sense por al fred ni al vent.
No volen ser les darreres
en vore aquest Naixement.

Els estels piquen batzoles
i els angelets panderetes.
Un molt bordet que va a soles
fa un repic de castanyetes.

Vingau, fem soroll,
vingau tots, vingau,
que és nit d'abatoll
la Nit de la Pau.

Al cor del nostre raval
una colla de xiquetes
arramellen nadaletes
que han collit a la marjal.

I les rosses panolletes
bressades pels perolets,
esclaten i es fan mongetes
menjant-se-les els xiquets.

Vingau, fem soroll,
vingau tots, vingau,
que és nit d'abatoll
la Nit de la Pau.

Uns repiquen castanyetes,
d'altres dolçaina i tabal,
tremolen les panderetes
i el vi raja del barral.

I per totes les contrades
de la nostra llar pairal,
refloreixen, — albardades —,
les figueres de Nadal.

Vingau, fem soroll,
vingau tots, vingau,
que és nit d'abatoll
la Nit de la Pau.

POETA. Els tres Reis i els portadors
de les ofrenes se'n pugen
a l'escenari, postrant-se
als peus del ros infantó.
Luminotècnia adient.

LA PIGÀ. El ninet de les monges
no té dentetes.
I la «Sinyo» Quiqueta
li fa sopetes.
Nino, ninet,
balla un «ratet»
i la «Sinyo» Quiqueta
et tindrà al bracet...!

COR. Ja baixen les tres Maries
collint roses i clavells,
per guarnir la capelleta
del Santíssim Sagrament...!

VEU. I «l'agüelo» Reverències?
Que facen les tres caigudes!

Les tres caigudes

.....

.....

POETA. De ferm canta el cabiscol
trempat fadrí de la vila
i ravals de Castelló.
Ja s'apropen veus, guitarres
i guitarrons. Va de jota...

Jota de Castelló

.....

LA PIGÀ. El Rei Barbut, qui mancava
per arrodonir la festa...!
I la Infantona, i els prínceps,
Tombatossals i sa colla...!

RONDALLA I VEUS. Alça't morrut castanyut,
hui no aniràs al parany
perquè tens unes castanyes
com a melons de tot l'any.

COLLA. Els fadrins d'ací
ja no pinten res,
els que pinten ara
són els forasters.

REI BARBUT. Els fadrins d'ací
sempre pintaran
perquè els forasters
vénen i se'n van.

RONDALLA I VEUS. Alça't morrut castanyut,
hui no aniràs al parany
perquè tens unes castanyes
com a melons de tot l'any.

- REI BARBUT. Cavallers, bon pit bon cànem.
Hem vingut del Castell Vell
que aguaita al cim d'un turó
per cantar-li una cançó
a qui hui ha nat a Fadrell.
Uns bolquerets de burell
cosits per la meua filla
i uns conills caçats a l'illa.
- INFANTONA. Capolls de seda filats
pels cuquets del meu jardí.
- PRÍncep MEC. Una trompa de carrasca.
- PRÍncep RUC. Una tella per al flendi.
- TOMBATOSSALS. Jo, un rotllet.
- TRAGAPINYOLS Llonganisses de Moró
per torrar-les a la llar,
i pa roig de la Botona.
- ARRANCAPIÑS. Ací dins d'esta caixeta,
pixavins del Senillar:
Un parot i una mareta.
- POETA. La gent està molt a gust,
i si més no, satisfeta;
allò trenca el cor a tots,
les «agüeles» sanglotaven...
- LA PIGÀ. Que isquen els Sants i Santetes
de la processó del Corpus...!
- POETA. Enflocada tirallonga
de xiquets i de xiquetes,

s'apropen a Jesuset
mentre ploreu llurs maretetes...!

LA FIGÀ. I la colla de dimonis?
De segur, fent malifeta.

VEU. S'han fotut els pastissos
de la «Sinyo» Tomaseta...!

POETA. Sant Miquel, tot enfurit
amb el monyo estorrufat...

SANT MIQUEL. On estan aixos valents?
Sapiau que Jesús és l'Amo!
Agenol·leu-vos, covards...!

POETA. I es fa enlairar tres vegades
un visca el xiquet que ha nat.

COR.
El fadrí cantava,
la lluna corria,
la mare cuinava,
el pare fumava
i el fillet dormia...!

El noi de la mare

LA FIGÀ. Què li daré jo al fillet de la mare?
Jo no sé què fer-li al xiquet de Betlem
que dorm en el bres comboiat per son pare
rebut la calenta bafada del fem...!
Quin cabell! Com l'or, ros i rull, com panolla,
color del capvespre, quan el sol se'n va,
l'hora que la mare fa cura de l'olla
i el pare ja es deixa el treball per demà.

De pressa, Cagueme, colliu-me una canya
que vull enflocar-la pel goig del xiquet.
De pressa, de pressa, que la nit s'afanya
i abans vull que tinga... un voladoret!

CAGUEME. T'agrada, Quiqueta...?
Jo duc... la canyeta!

POETA. Sant Josep, molt satisfet,
— hui es sent més «castellonero» —
al coll li posa al xiquet
mocador «madalenero»...!

VEU. M A D A L E N A !

TOTS. V Í T O L !

LA FIGÀ. Què, xiquets, vos ha agradat
el Betlem que he comboiat?

TOTS. Si...! Visca la Figà...!

LA FIGÀ. Fora la «Sinyo» Tomasa
vos donarà carabassa.

TOTS. Carabassa ben torrà
al Betlem de la Figà...!

COR. Aleluia, aleluia...!

FI

T A U L A

	<i>Pàg.</i>
I. — CASTELLÓ DE FADRELL	9
II. — LA CONLLOGA.....	17
I. — Preludi èpic	21
II. — L'amor.....	21
III. — El naixement	23
IV. — L'albada	23
V. — La Cort del Rei Barbut	24
VI. — La conlloga	26
VII. — La colla al palau del Rei.....	27
VIII. — Tombatossals i la sirena de la mar..	31
IX. — Garxolí a Tombatossals: Guerra i gaiato.....	32
X. — Lluita a Montornés	33
XI. — El convit del Rei Barbut	35
XII. — La conquesta de les Illes.	37
XIII. — Remat	41
III. — BETLEM DE «LA PIGÀ»	43
I. — Romanç nadalenc.	47
II. — Nit de Nadal	51
III. — Cap a Betlem	61

Aquest llibre, TRÍPTIC CASOLÀ
s'acabà d'imprimir a Castelló
de la Plana, als obradors dels
Fills de F. Armengot, la vespra
de la Festa de Nostra Senyora de
Lourdes de l'any 1978

